

SALONICHI.

ΛΑΪΚΟΙ
ΟΡΓΑΝΟΠΑΙΧΤΕΣ ΚΑΙ ΤΡΑΓΟΥΔΙΣΤΕΣ
ΤΡΑΓΟΥΔΟΥΝ ΤΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΑΠΟ ΤΟ 1668 ΩΣ ΤΟ 1917

Συλλογή - Επιμέλεια
Γιώργης Μελίκης

FOLK
MUSICIANS AND SINGERS
SING OF THESSALONIKI

FROM 1668 TO 1917

Collection - Editing
Giorgis Melikis

Αυθόνοη - Παραγωγή ΓΙΩΡΓΗΣ ΜΕΛΙΚΗΣ
Επιβλεπόμενος Έργου ΣΑΚΗΣ ΝΗΡΟΣ
Μετάφραση Τ. ΠΑΝΤΑΖΙΔΟΥ
Διορθώσεις ΧΡ. ΜΠΑΚΑΛΑΚΟΣ
Εμπόλεμη - Εκτύπωση GRAPHOLINE

Εκδόσεις ΧΡ. ΜΠΑΚΑΛΑΚΟΣ
& ΜΠΑΚΟΓΙΩΡΓΟΣ

© Γιώργης Μελίκης

Direction - production: GIORGIS MELIKIS
Sound: SAKIS NEROS
Translation: TASSULA PANTAZIDOU
Correction: CHRISTOS BAKALAKOS
Graphics/printing: GRAPHOLINE

Published & edited: CHRISTOS BAKALAKOS
THANASSIS BAKOGIORGOS

© Giorgis Melika

Δύο ήταν τα κίνητρα για την έκδοση του μουσικού αυτού λευκώματος: από τη μια το πάθος μας για την παραδοσιακή μουσική και τους γνήσιους λάιφς φρονς της, από την άλλη η ιδέα να αντισταθούμε στην καλπάζουσα αλλοίωση και φθορά που βιώνουμε να υφίσταται στις μέρες μας το δημοτικό τραγούδι τόσο από την εισβολή ξενόφερτων ηχητικών «εφέ» όσο και από την εκμετάλλευση της αϊγάς του από εμπορικά και άλλα κυκλώματα.

Έτσι, εκτιμώντας τη σημαντική έλλειψη του φίλου μας Γιώργη Μελίκη και έχοντας απομαρτυρήσει την έλλειψη από την ελληνική δισκογραφία ενός παρόμοιου θετικού επιχειρήματος, με αφορμή την επέτειο των 2.300 χρόνων της Θεσσαλονίκης, την έκδοση αυτού του λευκώματος, πιστεύοντας ότι συμβάλλουμε στη διάδοση και διάδοση νημάτων μουσικής και λαϊκού λόγου από την περιοχή της Θεσσαλονίκης.

Θεσσαλονίκη 1985

Οι εκδότες

Χρήστος Μπακαλάκος
Θανάσης Μπακογιώργος

The reasons that prompted the issue of this musical collection were: One the one hand our passion for traditional music and its original flavour and on the other, the wish to resist the rapid change and deterioration in the folk song that we observe in our days, as a result of, not only the invasion of foreign «sound effects», but also the exploitation by commercial and other circuits.

Appreciating the importance of the work done by our friend, Giorgos Melikis, and having noticed the absence of a similar recording in the Greek musical library, we attempt to publish this collection on the occasion of the 2.300th anniversary of the city of Thessaloniki in the belief that we thus contribute towards the preservation and dissemination of this valuable work.

Thessaloniki 1985

Christos Bakalacos
Thanassis Bakogiorgos

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ
OF WASH DC THE MUSEUMS
ΜΕΓΑΛΗ ΜΟΥΣΙΚΗ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΛΑΛΑ ΣΟΦΟΥ

ΔΩΡΕΑ

Αρχείο C. Jabbiser

Ένα μέρκι είναι το μουσικό αυτό λείψωμα. Ένα μέρκι προσιτικό και συνάμα μια γενικότερη ανάγκη κάλυψη ενός κενού στα μουσικά πράγματα της Θεσσαλονίκης, καθώς επίσης και μια δουλειά που ανήκει στην εστέρας προσπάθεια του «Λαϊκού Χειμώνα».

Αφορμή στάθηκαν τα 2.300 γενέθλια της πόλης μας. Βασίλειουσα και συμβολιστέουσα πορεύθηκαν μαζί στους εθνικούς αγώνες και με την ατελείωτη ανάγκη τους κέρσαναν την παράδοσια ιστορία της ως πλέον «αριζιλάδικη» πόλιν.

Η Πολύ αδέλφης τραγουδήθηκε, «αδούβηκε», ταύτιστηκε με την Μεγάλη Ίδρα του Έθνους κι έμεινε ένα όραμα, μια όσια εσωτερική κατάσταση.

Η Ξυλονίκη τραγουδήθηκε απ' το λαό της κι αυτή με πολλή αγάπη, αλλά τα θυρωτικά της τραγούδια, μέσα στη δίνη της αστικοποίησης και την γενικότερη τάση για εξορυσισμό της... ελληνοκρίσιος, γρήγορα παραμετρήθηκαν και ξεχάστηκαν και σήμερα δεν έχουμε σχεδόν ούτε ένα δημοτικό τραγούδι δικό της, ούτε μια μουσική καταγραφή που να «μιλάει» γι αυτήν, τις ομορφές, τους αγώνες και τα δεινά της.

Η προσπάθεια που άρχισε τα τελευταία χρόνια και συνεχίζεται από συγγραφείς και εκδότες, να παρουσιάσουν τη Θεσσαλονίκη μέσα από φωτογραφικά ενθίμα, καρτ ποστάλ και άλλο οπτικό υλικό, δεν ολοκλήρωσε τη «φήμη» της πόλης. Αφήνει ένα κενό, αφήνει ανακαταλήπη την απορία μας που μένει να βρει «πίρ» απ' τον καλύτερο σημειωτό ρεβίθι της-χώρας μουσικός, γρήγορος, δημοτικός.

Μέσα στο σύνολο των καταγραφών μου από ολόκληρο το βορειοελλαδικό γέωρα, πολλές φορές συνάντησα ανθρώπους απλοούς, λαϊκούς να τραγουδούν και να «βρίσκουν» τη Ξυλονίκη. Ακούγοντας και ξανακούγοντας το προηγουμένο αυτό υλικό, σκέφτηκα πως ένα μουσικό λείψωμα με σκοπούς, τραγούδια, μαλωλιτά, ανέμιας αγινιστά, ζάρικα, παιδικά παιχνίδια και ιστορικά απανθίσματα θα ήταν από τον πολλό φίλο μου χρέημα τα τελευταία χρόνια και από λόγους πάνα απ' τη θέλησή μου δεν ήτοσ μποροέ να τους δώσω.

Τάρα το χρέος από προς την πόλη και τους φίλους ξυλονίκιους. Γ' αλήθειά μου μέρκι προσφορά στα 2.300 γενέθλια της.

Πρόσφορά τη φάνη μου για ολοκλήρωση της δουλειάς αυτής βρήκαν οι φίλοι, Έξ γρήγορα Μικαλάκης και Θανάσης Βακαλιώγος*, κι έτσι μέσα από μια όμηρησ σκεβήντα στην πλατεία Ναυαρίνου, μόνον μας, χωρίς καμιά «ειδική» οικονομική βοήθεια, απορυσίσαμε και κυκλοφορούμε το μουσικό από λείψωμα για να γυρίσουμε κι εμείς, σαν παιδιά, το γενέθλια της μητέρας μας Θεσσαλονίκης.

This collection has been a long martyred desire. An ardent wish, which is not only of a personal nature, but also of a more generally felt need to fill a gap in the musical history of Thessaloniki.

This project, although self-contained, belongs in the wider spectrum of work prepared for the event «Folk Winters». Its realization was prompted by the 2.300 anniversary of the founding of our city.

As «Vasilievou» (reigning) and «Symvasilievou» (co-reigning), they marched together in the struggles of the nation and in an aura of splendour passed into history as the most renowned of cities.

The «Foli» (Constantinople) was sacked, sung of, «taken», identified with the nation's «Great Ideas», and always remained a vision - A holy and esteric condition.

«Saloniki» was sung of by its people with great love. Unfortunately in the turmoil of urbanization and in the general trend for «Europeanization» of everything Greek, and other visual material, in an effort to project a complete view of the «name» of the city. Unfortunately their efforts fell far short of their goal. They leave a gap in which our ear searches in vain beyond the common roar of present day order, for the sound of genuine folk music.

During the numerous recordings I made in the area of northern Greece, I have encountered many a man of the simple folk type, who like a minstrel of old, sings of Saloniki and her legend. Listening again and again to this recorded material, the thought that a collection of melodies, songs, anecdotes, memories of war veterans, incantations, children's games, and historical reminiscences, would be what many of my friends have been asking for four years, and which for reasons beyond my control found myself unable to provide.

Now this debt to the city and to my friends, is being paid back. My ardent wish now becomes an offering to the city's 2.300th birthday.

My friends Christos Bakalacos and Thanasis Bakogiorgos found this project a fitting challenge. After a fruitful discussion at Navarino Square, the three of us without any state financial backing, took the decision, and are now bringing out this collection, so that we too, like children, may celebrate the birthday of our mother Thessaloniki.

* as Constantinople and Thessaloniki were being referred to

Georgina Melikis

Γιόργης Μελίκης

Ένα λόγο παραμύθι του 1668 για την ίδρυση της πόλης.

Στις επιστημονικά τεκμηριωμένες απόψεις των ιστορικών και αρχαιολόγων για τον αρχαιολογικά ίδρυση της πόλης του Κιουσάνδρου Θεσσαλονίκης κατά το 315 π.Χ. αντίθετηκαν κατά καιρούς γραμικές και ορελικές διηγήσεις, κυρίως παραηθικές, οι οποίες γρήγορα διαδόθηκαν γιατί η Θεσσαλονίκη στήριζε από τον ίδιο το λαό, και τους εφόρους της αδικία, με τα αρσενικά επίθετα και τους πιο ασήμαντους θρύλους.

Έναν τέτοιο θρύλο-μύθο που αναφέρεται στην ίδρυση της πόλης, «ισουεσ» «Σερχαζιαν» του (Οδούκριακού) ο πατριάρχης τούρκος παραηθής του 17ου αιώνα (1668) Εβλιτά Τουλματ.

«Ο πρώτος κτίσας τήν πόλιν ταύτην είναι ο προφήτης Σολομών -εφ' ού εΐη ή ελλόγια του Θεού- όστις έβραλε τους άγγέλους να μεταφέρουν τήν μητέρα Μπαλκίς [ή βασίλισσα του Σαββ] εκ τής πόλεως Σαββ και τόν άνεμον να φέρη τόν θρόνον του, ένω δε επεδείκνυεν τόν κόσμον πρού θεαν εις τήν μητέρα Μπαλκίς, ατή ειδε κατά πρώτον εντός τής περιωχής τής πόλεως τών 'Αθηνών, εν τή χώρα τών Ρωμηών, μίαν θέσιν ύψηλην όνόματι «temachalik» (Καλλιθέα). Έκει εκτίσσε μίαν άνακτορον, του όποιου τά γχνη είναι άκόμη φανερά. Έκειθεν, ένω με τήν διαταγήν του προφήτου Σολομώντος, ό άνεμος μετέφερε τήν σολομώντειον αλήην διά τών άέρων, ή μητηρ Μπαλκίς, εις τήν όποιαν ήρσεν τό έδαφος τής πόλεως ταύτης τής Θεσσαλονίκης, έβραλε να κτίσων εν παραδεισιον μέγασον εις τήν θέσιν τής Θεσσαλονίκης τήν καλομένην Γεδή-Κουλέ («Επταπύργιον»), ή όποια είναι άκόμη καθαρότος εκ πλατάνων. Πολύν καιρόν ο προφήτης Σολομών κατακτισεν εις τό έδαφος τής Θεσσαλονίκης με όλους τους άνθρώπους και τά πνεύματα, με τά πτηνά, με τάς νύμφας και με τους δαίμονας... Κατόιν επί τής εποχής του βασιλέως Ρετζαίμ (=Ροβόμ), υιού Σολομώντος, ήλθεν εις τόν κόσμον ο προφήτης Ζαχαρίας ο μεγαλειόβολος και κατά τους έντυχεις χρόνους τούτου ένεφανίσθη ο φιλόσοφος Φιλίκος, όστις και, προσελκίσσας εις τήν πίστιν τών Ζαχαριαν, ένινεν ένδοξος βασιλεύς εις τήν χώραν τών Ρωμηών και έκτισεν επί του έδαφους του όχυρου τούτου τής Θεσσαλονίκης τό φρούριον τής Θεσσαλονίκης εις τήν θέσιν άνακτόρου του προφήτου Σολομώντος, 897 έτη πρό τής γεννήσεως του Μωάμεθ και έδωκε τήν διακυβέρνησιν αυτής εις τόν έβελιν υιόν του, τόν βασιλόπαυδα Σελανικ, εκ του όνόματος του όποιου και όνομάζεται ατή άκόμη...»

A lettered tale from 1668 on the founding of the city

The scientifically documented views of historians and archaeologists, that the founding of the city of Kusanndros Thessaloniki took place in the year 315 B.C., were countered by many "picturesque" and naive stories, mainly related by travellers. These quickly spread far and wide, due to the fact that Thessaloniki had been described by her own people, and her enemies alike, in the most lurid terms and endowed with the most unlikely legends.

One such legend-tale referring to the founding of the city, has been 'saved' from oblivion by the famous 17th century Turkish traveller Evliya Tschelebi in his «Book of Travels» «Seyahatname» in the following vein:

«The founder of this city is the prophet Solomon - may Allah's blessing on him - who ordered the angels to bring mother Balcis (the queen of Sheba) from the city of Sheba and the wind to carry his throne over, and while he was showing to mother Balcis the beauty of the scene she first beheld the part of the city of Athens, in the land of the Roum (Greeks), located on a high ground called Temachalik (Kalithea=Fairview) and where he built a splendid palace, traces of which are still in evidence. Thence, and while the wind, by command of the prophet Solomon, was transporting his court, mother Balcis, to whom the ground of this city of Thessaloniki appeared fair, ordered the building of a paradisiacal edifice now called Yedi Kule (Eptapyrgion=Seven-Towers) and on the grounds of which to this day the plain trees proliferate. The prophet Solomon resided in this land of Thessaloniki together with all the people, and all the spirits, and all the birds, and all the nymphs, and all the demons... Then during the reign of King Rehoboam, son fo Solomon, the prophet Zacharias the enterprising, came to the world, and during the joyous days of his life, there came the philosopher Philikos, who converted Zacharias to the faith and became a glorious king in the land of the Romans, and built on the land of this stronghold of Thessaloniki the fortress of Thessaloniki on the site where stood the palace of the prophet Solomon 897 years prior to the birth of Mohammed, and bestowed its government to his fair son, the royal prince Selanik and whose name it bears to this day... »

سنگھ سٹوڈیو

Vue Générale de la Ville.

Σκοπός Σελανίκ η των Δερβισίων

Όπως ο μουσικός αυτός σκοπός να έχει σχέση με το χορό των Δερβισίων. Η σχέση του αρχικά αλλά και η σχολική του παλαιό Κορυμφική γυμναστική (Κορυμφισμός - Πάρος), από το Κορυμφό Αλεξάνδρου, 87 χρόνια, που πρόκειται «για χορό που γράφουν οι Τούρκοι χορεύτες στη Σελανίκη, μέσα στην τελετή» - να μόν στην παράγραφο και να τον εκάσμε να επιδείξει Πάνω, γινώσκει ήταν οι δύο τελετές της Θεολογικής FETİE TEKE που βρισκόταν απέναντι έπί το χώρο του Αγίου Δημητρίου και που κέρως στην παράγραφο το 1917 και ο τσίκος των Μεβλβί Δερβίς που βρισκόταν «έπί απ' το τέρη της Πάνω-Πάλω».

Όπως με πληροφορίες ιστορικών της εποχής ήταν έπί από τα κλειστότερα μοναστήρια Δερβισίων της τότε Ερμετιτικής Τριτορίας, στην Θεολογική αλλά και στην Κορυμφική, απέναντι από έναν πύργο και τον ονόμαζαν «τάσικα - Νουμάις κολλά», βρισκόταν ο Μελβεβρικός του Δελοβάνη Ζαβί Ρουσί, δηλαδή των Δερβισίων χορευτών, γινώσων από τον Ερμετιτικό Ζαβί Αχμέτ πάλι. Ο Μγ. Χατζή Ιωάννης, στην άσπυρα του (1880, σ. 163), τσίκωζε τον τσίκο με τη Μονή της Αγίας Μαρτίνης, όπου ταυτίστικον οι Σελανίκ έπί που καλύτερα της Θεολογικής. Ο Μαρτύρο-Παύλος μας δίδωσικε μια πολύ ενδιαφέρουσα περιγραφή της πύργου, το 1883.

«Τό μένος τοβό είναι πένονας και χωρηκόταρο τό θεολογικό. Διαρρύθμικον τήν μεγάλην θυσιαστήν άέναντί της πύλης Βαρβαρική, περιτριπτότατον έπί τό μίνο πρός Β. μέρος της άδοδ είναι κλίμαξ τέσων τουρκικών, άνωθεν έπί της υψύς πύλης (Τουτ Χαμάκ) άσπυραται ο Μελβεβρικός (Μοναστήριον Δερβισίων), κίματος μεταξύ δένδρων και υψηλών κυρτωσών. Ούτως είναι έπίος ησπυρικός έπί της μεγάλης καταστάσεως, επί δού τήν έπί σφύ καθάρσεως. Τό έπί κοίτη έπίων Πάπικου μ.ι. πολλά έπί τόν ήμικον οικογενειακά μεταβιβάστικον έπί, όσων ύποσι και θρησκιακά τα άίθωρα θεολογικά έπίων τόν Δερβισίων».

Επί τον Τσικωτάκη Ούρου το Ελευθεροπόλο του 1926, διαβάζομαί τα ελξ ενδιαφέροντα για τον τσίκο:

«Ο Μελβεβρικός Θεολογικός, είναι ή παλαιά μεγάλη γυναικία Μονή τήν 'Αγίαν Ειρήνη, 'Αγίας και Χιονίας, από τό τέρη. Εξώθεν τής Απτοίας πύλης, απ' ή και ή τής 'Αγίας Μαρτίνης ακρά έκτεταία και περσιότα τό μοναστήριον τήν 'Αγίαν Νικόλαον. Αέτα ελξότατα άσπυραται ελξί τήματος και άσπυρατην τόν Μελβεβρικών Δερβισίων. 'Αλλοτε καί 'έδοκται Παρεκκλήσιον έξώθεν ο Δερβισίων τόν συνήθει άποκό προσηγορήσικον χορό έπί τόν ήζον τόν υψύ».

Ο Ερμάν Τσελεμπι, όσον άσπυραται, τή Θεολογικόν το 1668, μας δίνωσικε πολλές ενδιαφέρουσες πληροφορίες επί sayahά πάσε του, για τον τσίκο. «Όλα τά κολλά τών φουζών μοναχών έίλεσικον πρός τήν θέλασικη. Έπίσ άθισικον Δερβισίων άρχέσικον άναρχέσικ με θέλον ζώσικον, περιτριπτότατον έπί τών τσικων πλείον έπί άίσιατα άσπυραται, όλα περιτριπτότατα έπί τσικωτάτων κρυφώσικων και άσπυραται με γυναικίστικων πολυάριθμων ζωνταρικής τής Τραπεζούντης. Είναι όλλοι άόλοιστοι, καλλιτεχνικότατοι από τόν ήζον τής Βουκτίας (Αιολικότατος) τής Κωνσταντινούπολεως Δερβιστικής Μονής, τών Μελβεβρικών. Και σφόδρό τό Χαλίμην-Νουζάρ, ο γίνωσικ έπίων τόν ζώσικον, έπί δού ήζον τσίκου τή έκτεταή τήν καταστάσικ όλλοι άρσικον πρός όσον, είναι άδωσος πρός τή μυστική ζωνταρική. Μάλιστα περί τής άθισικων τών άρχέσικων άθωσικων κομωσι είναι τέλειος τέχνη, όσωσι τή όσωσι έπί άθισικων ελξότατων ελξότατων μοναστηρίων. Τό έπί έπί τού βομωσικ και τού άθωσικων άπυροπύραμα άποκό τσίκου, ελξότατων μόνον έπί τού βομωσικ, τού έλξότατων και τού άθωσικων τού ελξό τού Μοναστηρίου (τής Βουκτίας) σφοδρως μας τσίκο όστισικον (Strigimian) ... - Είναι ο καλύτερος τσίκος τού Μεβλβίν Νουζάρικων έπί πιστεύς ελξος πολυάριθμος. Είναι έκτετατώς γυναικίστικον και άσπυρατικόν (έπί), κομωσικ και άσπυρατικόν ελξότατων τσικων, ελξότατων τής καθάρσι γινώσικων, όσωσι άσπυρατλήν τό μινωσικ και άδωσικωσικόν τό κομωσικ. «Ο άδωσικ ελξος Σελανίκ - έρμηνός είναι μουσικότατο, θεολογικό άπό τσίκου και σφειδωσικ».

Έπί γινώσικ πάσ τα σφειδωσικ χορό των Δερβισίων σφειδωσικ σφειδωσικ τα ήζωσικ σφειδωσικ και τσίκ ελξότατων. Ο μέρη τσικωσικ θρησκιαμίστικα αυτογραφισκά από χορούς Δερβισίων έλξωσικ τουσ τα μουσικά όργανα ήσαν βούλι και κυρίως υψύ (συνήθως βούλι). Δεν έχωσικε κινωσικ «οπισκία παρτιουρα» χορού Δερβισίων με ζωνταρική και υψωσικ, όσωσι ακούσικη ο σφειδωσικ. Ελξότατων βούλι από έπί μινωσικ να υψωσικέτατα ελξότατων σφειδωσικ σφειδωσικ, ήπι ή μουσική, όσωσικ με άδωσικ πάλωσικ οργανομυσική, «νε χορεύω έξ', νε νουκωσικ».

Tune «Selanik» (of the Dervishes)

This melody may very well have been connected to the dance of the Dervishes. A conjecture supported by the rhythm of the tune, as well as the words of the 87 year old clarinet player, old -Suleyman (Charalambos) Patmon, from the village of Kapochori, Alexandria: «It has to do with a dance of the Turk musicians used to dance in their opium dens in Salonica. Words that may arouse our curiosity but not without reservations. Nevertheless, well known were the two (opium) dens in Thessaloniki, Fezic Teke across from the minaret of St. Demetrios, which was burned down during the fire of 1917, and the den of Mevlivi Dervishes outside the city walls of the Upper Town». According to historians of that period the latter was one of the richest dervish monasteries of the then European Turkey.

The Mevlivi Den i.e. of the dervish dancers, was located on the northwestern side of the walls opposite one of the towers, in Turkish called Nusama Kula, and built by Kamelizade Ahmed Pasha, M. Hadji Isomian in 1830. Agia Matronis (here the slava) were billeted during the siege of Thessaloniki. Moutzopoulos in 1883 recorded a most interesting description of the district: «This site is flat and lower than the eastern one. Walking along the highway that leads out of the Vardar gate, we observe that the northern side of the road is crowded with Turkish graves and over the new Yeni Kapu gate, one may discern among trees nad tall cypress Mevlivi Den, the Monastery of the Dervish, well worth the visit due to its magnificent location and cleanliness. Every Thursday afternoon during the Spring, many of our families visit it in order to observe and admire the dervish religious customs». In the Eliefbroderudak «Travel Guide» of 1926 we read the following passage on the subject of the den: «Mevlivi Den in Thessaloniki is the old convent of the «Agiou Eririn, Agapia and Chionias» by the walk outside the Liza Gate close to the small church of Agia Matronis and a short distance from the monastery of Agia Nikolas. This is now preserved, having been converted into a mosque and inn for the Mevlivi Dervish. In earlier times every Friday, the dervishes used to dance their customary prayer dance in the sound of the «na»».

When Evliya Tschelibi visited Thessaloniki in 1668 he recorded in his «Seyah-name» a number of interesting facts about the den. «All of the mond cells face the sea. There is a hall for the private dance entertainment with a wooden dome surrounded on all four sides by divan rooms decorated with lacelawork and metals of colourful chandeliers from Trebizond.

These domes are truly remarkable and much more artful than Yasitika (Diplokisiano), the dervish monastery of Mevlivi in Constantinople. Even Habib -Nouzar himself, the patron of the wood carvers, would be incapable of attempting to create a dome like this. It resembles magic mirrors. Circling the hall of dance are slim columns of perfect art, the like of which is not to be seen in any other dervish monastery. The woodcarving on the altar and the pulpit may only be found in the altar and pulpit of our Strigimian fort in the borderline of Boudin (of boussa) ... - is the den of Mevlivans residing in green, decorated with chandeliers of every description. It gives shelter to hundreds of barefoot old destitute men (dede), pius and dedicated to religion, wise, deeply brave elders, who recite the mevni and read the koran. This saintly Sheik -master, is a mystic, a good feeding man, holy and venerable». It has been noted that the dervish dances are symbolic, copying the solar system with its planets. Photographs of these published todate show that their musical instruments were the violin and mainly the na (usually two of them). We have no pictorial evidence that the dervish dance was ever performed to the sound of clarinet and drum, as is the case with the Selanik. Of course, this does not introduce a strong enough element of doubt, because as the old organ grinders were fond of saying, music «no habits has, nor matter».

Керш бағһыһын итеп Мағһыһан - Таш

Dervish dance at Melchiorani - Tash

Θεσσαλονίκη. Το παλιό (Από το βρετανικό περιοδικό «GRAPHIC» το Λονδίνο)

Thessaloniki. 17th century (From the British journal «Graphic» of London)

Μέγαν εβρατο

Ο πολιορκος και προστάτης της Θεσσαλονίκης Αη-Δημήτριε, σπώ-
σθησε απ' τους πιστούς σ' αυτόν κατοίκους της πόλης με τα αρωστάρα
επίετα και τους πιο σκληρές μάχες και θύλας.

Ο «βας και ή πολιτεία» του Αγίου μέσα στα κείμενα των θεολόγων,
πατρων της εκκλησίας, ιστορικών και άλλων καλών και σύγχρονων
μελετητών, έχει σε βάθος φανερωθεί και όσο και ολοκληρώνεται σε
σημειώδες επίπεδο στο ορθόδοξο αγολόγιο.

Ο απλός λαός της πόλης ποτς πάντα ζητά τη συνδρομή του και
προσέρχεται σ' αυτόν σε κάθε γενική ή ατομική του ανάγκη. Καθημερινά
απλοί «άνωνυμοι» άνθρωποι της πόλης, γονατωμένοι μερυστά στα γόνατά του
λέγουν με δάκρυα στα μάτια ψάλλον το αριστοτελικό του και «ταίρουν
ζαλάρωση».

Μέγαν εβρατο έν τοις κινδύνους,
εί ύπέρμαχον ή οικουμένη,
άβλαφάρη, τά έθνη προτοποιμενον.
* Ως σόν Λυαίου καθείλας την έπαρσιν
έν τώ σταδίω θαρρήνας τόν Νέστορα
οφύας, * Άγιε μεγαλομάρτυρ Δημήτριε,
Χριστόν τόν Θεόν έκτίεσε
δωρήσασθαι ήμίν τώ μέγα έλεος.

-Megan Evrato- The hymn of St. Demetrios

Saint Demetrios, the patron saint and protector of Thessaloniki, has been
given over the years by the devoted to him people of the city, the most
beautiful names, and been attributed with the most reverential of tales and
legends. «The Life and Death» of the saint has been researched in depth by
theologians, the fathers of the church, historians, and numerous other old and
contemporary scholars, as a result of which it is now emerging in the orthodox
hagology on a level above orthodoxy.

The unophisticated people of this city always seek his help and run to
him on every occasion, may it be of a general or personal calamity. Simple
«anonymous» people of the city kneel daily at his holy remains with tears in
their eyes, to chant his diurnal hymn and «receive relief».

-In moments of peril the world found in you *
a great protector.
You, who brings victory and routs the enemy,
Holy and great martyr Demetrios,
just as you humbled Lyeos when in the arena
and helped Nestor take heart,
now supplicate God Christ on our behalf
to grant us His great mercy».

*It should be noted that all of these hymns, songs, chants, etc., in the original
are in highly stylized dialect and therefore translation robs them of most of
their beauty.

Έλα κορη μ' να σμιζουμε

Έκς και τα μέσα του εικοστού αιώνα είναι γνωστό πως τις εμπορικές μεταφορές διενεργούσαν ομάδες χωρικών με κάρονα που τα έσυραν μεγάλα βομβάκια. Οι χωρικοί αυτοί ήταν σπέρτερα γνωστοί με το όνομα «Κιρατζήδες». Εκκινούσαν κατά 10-15 κάρονα μαζί από διάφορα χωριά της Μακεδονικής υπαίθρου και έφθάναν στη Θεσσαλονίκη, για να ανταλλάξουν τα σπέρτα που κερβαλιούσαν απ' τα χωριά τους με άλλα καταναλωτικά αγαθά. Ένα τέτοιο ταξίδι διαρκούσε πάνω από 15 μέρες και έκρινε κυλλούς και διάφορους κινδύνους. Στο δρόμο προς τη Σαλονίκη οι «Κιρατζήδες» συχνά έπαιναν ομαδικά αργόμορφα τραγούδια. Αλλά και προτού ακόμα αναχωρήσουν απ' τα χωριά τους προσηκούσαν τον ολιγοήμερο ζεσταμό τους πιο πολλές φορές εξητίας των λεητεχνικών επιδρομών ήταν πιστοποιός. Στη Μηλιά Πυλίας καταγράφη ένα τέτοιο τραγούδι που ο νέος αφήνει στην κορη που αγαπά ό,τι πιο πολύτιμο έχει, τις «δου ελιές απ' τον κόρφο του», γιατί «σπριο, ταχά» φεύγει για τη Σαλονίκη.

Έλα κορη μ' νά σμιζουμε, νά κοιμηθοδμε άντάρια,
άκόμα άπόψε είμαι έδδ, σπριο, ταχιά θά φύγω,
οι κιρατζήδες κίνησαν στη Σαλονίκ' νά πάνε.
Σ' άφήνω κορη μ' κι έχε γειά, σ' άφήνω κι άμανέντι
τις δού ελιές άπ' τόν κόρφο μου.

«Come, girl, let's get together»

As it is well known, up to the middle of the 20th century, all transport was done by groups of peasants using carts drawn by oxen. These peasants were widely known as «kyratzides». Trains of 10-15 carts used to start from villages in the Macedonian countryside and arrived in Thessaloniki where they would trade cereals for other essential goods. One such journey would take up to 15 days and could prove dangerous. On their way to Thessaloniki, the «kyratzides» were fond of singing together long and drawn-out songs. But even before their departure, they sang about their short journey which lay ahead, but could prove «overlasting» as a result of frequent raids by highwaymen. I recorded such a song at Mylia, Pieria. A young man begs the maiden he loves to sleep with him «for this one night» because «come morning» he will be leaving for Thessaloniki with the «kyratzides»; she is not to worry, for he promises to return.

Σκοπός με φύλλο γιασεμιού

Ο Γιάννης Σιράς, 58 χρονών εμποροπαιχτής από την Γαλιτσία Χαλκιδικής, που συμμετείχε μαζί με τους Φάνη Σουμένη και Γεώργιο Στρογγύλη τραγουδι, στον Α΄ «Λαϊκό γιορτινό» 1982 μαζί με δύο με φύλλο άνθρακα ένα σκοπό που τον άκουσε για πρώτη φορά στη Σαλονίκη, σαν ήταν παιδί. Με τη μουσική που πήρε συνεχίζει τη μουσική παράδοση των βοσκών της ευρύτερης περιοχής της Θεσσαλονίκης.

Tune on a jasmine leaf

Giannis Siras, 58 olive-oil producer from Galatzina in Chalkidiki, who together with Fani Simani (late & song) and George Strogylis (song), took part in the «Folk Winter» of 1982, here plays on the leaf of a jasmine, a tune he heard for the first time when a boy in Saloniki. Through his skill he helps perpetuate the musical tradition of the shepherds of the greater district of Thessaloniki.

Στο Βαρδαριό τήν Πόρτα

Πόρτα του Βαρδαρίου ονομαζόταν η παλιά Χρυσή Πύλη. Είναι γνωστή τα ελάχιστα υπόλοιπα της αρχαίας πόλης, στο Βαρδαριό κοντά στην Πόρτα του Βαρδαρίου υπήρξε η «Μέγαρα», μια γενοσή που η ονομασία της στα τουρκικά σημαίνει βίλος. Τα ελάχιστα αυτά είχαν καταστεί μάλιστα της περιοχής και μάλιστα μετά ελκυστικές. Η Πόρτα του Βαρδαρίου ήταν ένα σύστημα εμπορικών, οικονομικών, κοινωνικών συνδέσεων την πόλη της Θεσσαλονίκης, με την Κεντροβόρεια Μακεδονία και την Παλιά Ελλάδα.

Εδώ έκλειναν τα ραντεβού τους οι επισκέπτες της πόλης που καθίσταναν κατά ομάδες σ' αυτήν, για να φεστιάσουν και να συνάψουν εμπορικές σχέσεις.

Οι ξένοι περιηγητές του περασμένου αιώνα περιγράφουν με τα μεγαλύτερα χρώματα την περιοχή της Πόρτας του Βαρδαρίου και τη χαρακτηριστικόν της επίδοξον. Το 1864, στα χρόνια του Αβδούλ Αζίζ, ο Βασις της Θεσσαλονίκης προσπάθει να μεταλλάξουν τον οθωμανικό κρατικό μηχανισμό κατά τα γαλλικά πρότυπα. Η Υψηλή Πύλη προσπάθει να εξημερώσει το κράτος και το 1866 ή 1867 καταφέρνεται να διαλύσει τμήρος και το χωριό Βαρδαριό που τον θωρακίζει τμήρος μαζί με τη Χρυσή Πύλη, την Πόρτα του Βαρδαρίου.

"Ένας ξένους άρρώστησιν στο Βαρδαριό τήν Πόρτα
δέν εχιν κίν' νιν να τόν δει, να τόν παρηγορήσιν
τόν κλάει οι νύχτες κι οι ημέρες, τ' άστρα κι τού φηγητή
τόν κλάει κι ένας νύς καλός μέσ' άπ' τήν Σαλονίκη.
- Σέρη, ξέν μ', στον τόπου σου, σήρι κι στους δικούς σου,
ιδού τούς ξένους δέν τούς κλάιν, κίριά δέν τούς ένάρτουν
ιδού είνι τούρα ξιντιά, ξένου κολληπαλάκι
κι άσέκρια τήν Χρυσόκουρτα πολλά τήν άπινάνι
πού χάν' η μάνα τού παιδι κι τού παιδι τήν μάνα
κι τά καλά τ' άνδράγωνα σάν τήν διαβούν χωριζούν.

At Vardar Gate

The name of the old Golden Gate was Vardar Gate. The marshes that existed outside the western walls at Vardar are notorious. Near Vardar Gate was «Bazar» a neighbourhood the name of which in Turkish means marsh. These marshes had become the source of the area and a permanent source of malaria. Vardar Gate was a commercial, financial and social pass. It linked Thessaloniki with Central and Western Macedonia, as well as with Old Greece. It is here that all visitors to the city, arriving in groups, made their appointments for their purchases and the conduct of their business.

Foreign travelers of the last century describe the district of Vardar Gate in the most bleak colours, and as of the source of epidemics. In 1864 in years of Abdul Aziz, Vali of Thessaloniki, attempts to reform the Ottoman state machinery on the French lines The Sublime Port makes the effort to bring the country up to European standards and in 1866, or possibly 1867, the walls along the sea-front are demolished together with the lower part of the western walls and the Golden Gate (Vardar Gate).

A stranger has fallen sick at Vardar Gate.
He's no one to look after him and no one to comfort him.
The night and the dawn cry over him and so does
the moon and stars.
And a fair youth from saloniki laments and says
- Go back, stranger, back to your country, back to your
own for here they don't cry over strangers
nor light candles for them
here's Turk land full of foreigners
and such are the doves that pass the Golden Gate
that mother's looking for her child, and child
for the mother
and when couples faithful, step through it
they part ways forever.

Χουζούμ

Ο απλός λαϊκός πληθυσμός της πόλης παρούσε τη ζωή του και τον καλύτερο χρόνο του στα καφενιά, τις ταβέρνες, τα διάφορα κρασιολαγιά και τα προτάρια του μικρο-σοσιακού 348 βρίσκονταν στο Βαρβάρι, πλάι και ανάμεσα στα Χάνια. Έκινσε μεγάλη αντίπαση στον Εβλία Τσελεβή, ιδίας του όμαρ «τόν άπό κριμαία μαθημόναν». Αναφέρει ότι υπήρχαν 16 χάνια όμαρών (Σολο-χαν, Κουρουαλί-χαν) και πολλά καφενιά σπαρτά. Αυτά, γράφει, τα χάνια είναι και κατοικία «οί (βοσκούς) τών μαρζάβων τούτων πάλαι άποσηρούμενός τίς τους άπίστους όδων και καρδύων γρήστα», με έκκληση όμως παρατηρεί ότι «όταν κανείς μάλιστα, όσπερ τήν γέφυρα έκτεινε προς τά παλικά και τές γυναικας τών καφενών, όσπερ τίς λόγους τίς άναγλά. Έπικρατεί μεγάλη τάξις. Έκτός όμως από τα καφενιά και τους γύρους της αμαρτίας, των άπίστων, υπήρχαν στην ίδιαν περιοχή και 20 μικρο-καφενιά, (όσοι έκαιον τό γναστό ποτό άπό κερζή) και 17 «τίελα και λαμπρά καφενιά, ός έκαιον τών όσίων μουσικία και τ ρ α γ ο υ δ ι ο τ α ρ ί α και μετατρέχει και όδοσι και γαλακτοσοσι και βαμολόγος... όλοι οι δουλοπάροχοι, οι κωπηλάτοι, οι παπποί, οι ταξιδάτοι, οι άνδρατοι άναγραινταν συνανθρόντα άξ τά καφενιά άπό άδραχμόν βαλ τά όραμ τών ήμων και νόστα τίς καλήν συναναστροφήν».

Ο Θ. Σχινός, το 1886, αντιμετωπίζο τον ήμαρ τον χάνων της Θεσσαλονίκης από τη δική του σκοπιά. Γράφει λοιπόν, στις απομνημονεύσεις του σημειώσας: «Χάνια ένός και έκτός της πόλεως άδραχμόν περί τό 50, άναγραιντο 10.000 άνδρων και 600 ίππων κατά ήμαρ άρον, άλλ' εν άγρή ένόστα εν έστρατομασία ένός της πόλεως και όίλωνος στρατός άδραχμόν, ός ένόστα και ένός, ός τά άδραχμόνα τάδην».

Και όμως μέχρι πριν από μια έκκομικευτασία, στην ίδια θέση υπήρχαν όλοια καφενιά, όσοι εκίνε που λέγονται «Μαλικ» και παρόμοια κέντρα ήπειλοπόλεως και ήπειροτικά κέντρα, άπόστον του λαμπρόν καφενόσι που είδε, όόμαρτα και παρέρηται το 1668 ο Εβλία Τσελεβή. Στην ίδια περιοχή, άλλωστε, η κρητική συνοικία της «Μέρας», από τις αρχές του αιώνα τουλάχιστον, φιλοξένουσε τους γναστούς ναούς της Αφροδίτης που είχαν αρχίσει μετατοπιστόν προς τα Αδελφάκια.

Σήμερα ακόμα υπάρχουν σε κριμαία έσο-τρία από τα χάνια από του 17ου αιώνα, που κανένας όμως δε γυρίζει εν τα κούτλια και που γρήγορα θα γκαρμιστόν παρέρηται μαζί τους και τις τελευταίες μνήμας ενός κόσμου που γρήγορα τα ήνατο.

Τα καλύτερα καφενιά της χριστιανικής συνοικίας βρισκόταν στο Σεντρίνιαν, ονομαζόταν «Τοίμα», στο χώρο του σημερινού Αποτίου, «ένος οι καλύτερος ήπειροστικό έσθονών έκτα. Υπήρχαν όλοια και πολλές μικρά, και ομοειδήταί ταβέρνες όόσους οι διάφοροι όμαρτα της πόλεως. Στο παρέρηται τέρη της Κωμικής, που καταπαρέρηται υπήρχε, μέχρι του 1917, η ταβέρνα του Αίλικα, «Το Μενόβαν». Ήταν ύψονος «μέ έκταίνια προς τό λιμρόσ στήχη και ύποδορική στή πρόσοψη». Οι τοίχοι της ήταν σπολιόμαρτο με όκινός, του απλά κρητικόσ ποτόμορ 1912-13, της «Ένοβλικ» και με άλλη με υπέτολο «Πίετα», Πατρίς, «Ελίκ».

Εδώ, στα λαϊκά όπια ακόμα στήγαντες και οι λαϊκοί οργανωσιατοι που συνήθως τους ήβρισκαν όλο ήθελαν εν τους «άναζον» σε γναστούς εκπαιδούσ, όσοι γύρους, βοήθοντα, αρρόβοντα, γλάστα προγραμματίοντα στην «όόρη» κ.λ.τ., αλλά και «ακρο-γρηλά» μεταξύ τους όσα τρέψ φίλοι μικροί ήδες. Εδώ έσποσι οι λαϊκοί οργανωσιατοι, εν έστρατα οι μαρκελλές υποσχεσάσαν και άδων τον καλύτερο τους καιτό. Οι σκοποί του κριμαί έκτασαν ήμαρ ταφνικά, γρηλάς, γναστούς, κρητομάδες, όσπερτα και γυόμα. Ένός εκίνε ήτύπος, όόσοι άνοι οι τελευταίοι της 11 «παιόσι απότό του όόκου».

Huzam

The common people of the city spend their free time in the public houses, the taverns, and the various wine-shops, as well as the «bezaz» stands, 348 of them, in the Vardar area among the inns-a fact that impresses Evliya Tchebevi greatly, especially the «from early in the morning drunks». He has recorded that there were 16 inns for merchants and many caravanserais. «These inns serve as homes to the owners who shamelessly sell wine to the unbelievers and earn money», and with surprise notes that «when one of them gets drunk he never bothers by worth or deeds the innkeeper's womenfolk or children. Complete order reigns». In the same district, and in addition to the public houses and the places of sin for the unbelievers, there are 20 «boza»-places (where they drink this well-known drink made of millet), and nearby 17 «perfect and splendid coffee-houses, in each of which congregate the buffoons, singers, jesters, and the obscene, ... all the love-sick, the dandies, the poets, the travellers, and the men of letters, to spend the hours of day and night in good company».

Th. Shinas in 1886 dealt with the inns of Thessaloniki from his own point of view, in his «Traveller's Notes», where he read: «Within and outside the city exist approximately 50 inns with a capacity of 10,000 men and 400 horses, as an average, but if need be, twice the number of soldiers could be housed by billeting them, as still is the practice today, in the larger of the mosques». And yet until about 25 years and on the same location, there still stood coffee houses, like the «Malik», and similar places of entertainment and dumbshow theatres, descendants of the splendid coffee-houses which in 1668 Evliya Tchebevi saw and admired.

Moreover the same district, the notorious «Baraz»-quarter, from the turn of the century, played host to the «bell-king», «temple of Aphrodite», which later were moved to «Ladadika» (the oil market).

Today some of these inns remain in ruins, which no one goes a second look, and which soon will be cleared away together with the last memories of a world lost forever.

The oldest coffee-house in the Christian quarter at «Syndrivani» (The Fountain) was called «Toumba», in the area where the «Aylton paidon» (home for Destitute Children) stands today, and «wherein habitually the elder of the scholars passed their time». Of course, there were many small attractive taverns scattered all over town. By the left arch of Galerius' Arch of Triumph (Kamara), which has since been destroyed, there stood until 1917 Lekkas' Tavern, «To Bizani». It was on ground level «with a sloping roof and a well-fenced facade». Its walls were decorated with scenes from the 1912-13 war of independence. One such scene was «Genoveffa», and another appeared over the title «Faith-Country-Hope». Here, in these meeting places of the common people, regularly came the organ grinders, and here one found them when they were required to «play» in events of more general participation, such as weddings, christenings, engagements, open air festivals, etc. But it was in private parties of two or three friends celebrating, that folk musicians (organ grinders) would give of their best selves, in bouts of improvisation. Their favourite tunes were Taximis, Hitzaz, Hasapika, Kavalamades, Sargab, and Huzam. One more such tune is the last one on side two of this record.

Οι Εβραίοι της πόλης

Οι Εβραίοι που εγκαταστάθηκαν στη Θεσσαλονίκη είχαν διατηρήσει τον λαό Εζέιτσο, στα χρόνια της βασιλείας του Φερδινάνδου του Καθολικού και της Ισαβέλλας από την Ισπανία. Οι ισπανόφωνοι Εβραίοι της Θεσσαλονίκης οι SEFARADIM είναι οι καλύτεροι κάτοικοι της πόλης. Συγκεκριμένα με το πρώτο αρχείο πύργου και τον σερουίστιου. Από τον 16ο αιώνα μιλούν το γαεστό παραφρασμένο ισπανικό διάλεκτο το «LADINO». Αλλά και οι ελάχιστοι εβραίοι που ήρθαν από τη Γερμανία και την Πολωνία (ESKLENAZIM) μιλούν το «LADINO». Στα βιβλιονικά χρόνια οι εβραίοι ήταν συγκεκριμένα στον περίχωρο της Παναγίας των Χαλεκών και στην περιοχή ανάμεσα στο Ιεπόροφιου (Προπόρι) και την παραλία.

Αργότερα, με την άφιξη των Ισπανοεβραίων, γίνονται ανακαταστάσεις. Οι εβραϊκές συνοικίες συγκεντρώνονται στο επίκεντρο της πόλης, στην παραλία, μέσα από τα θαλάσσια τείχη και γύρω από το λιμάνι και την αγορά. Το κέντρο τους είναι η «Πλάζα», όπου η σημερινή αγορά Μοδιάνο. Τον 16ο αιώνα ο εβραϊκός φόνος της 25-30.000 ψυχών. Μειώνεται στις αρχές του 19ου αιώνα (1800-1816) και φτάνει τις 12-15.000 ψυχές και αδιάλειπτα απότομα μετά το 1880 φτάνοντας τις 50.000 ψυχές. Από το 1910 φτάνει τις 65.000 ψυχές διατηρούμενες σταθερές ως το 1928.

Όλα οι συνέει, των Εβραίων τραγουδούν τη Θεσσαλονίκη με λαχτάρα και αγάπη μια και της ήταν «πατρίδα» και «απορροφή» πολιτείας.

The Jews of the city

The Jews who established themselves in Thessaloniki were those that during the reign of king Ferdinand, the Catholic, and queen Isabella of Spain, had been persecuted (in 1492) by the Holy Inquisition. The Spanish speaking Jews of Thessaloniki, the «Sefaradim», are amongst the oldest inhabitants of the city. They intermingled with the local ancient nucleus, which they assimilated. Since the 16th century they speak the well-known dialect «Ladino», a corruption of the Spanish language. Even the few Jews that came from Germany and Poland (Esklenazim) speak Ladino. During the Byzantine period the Jews lived in the area around the church of Panagia Chalkoni (Virgin of the coppermites), as well as in that between the Hippodromi and the waterfront. Later with the arrival of the Spanish Jews a redistribution took place. Thus Jewish neighbourhoods formed in the lower part of the city, the waterfront, inside the walls and around the docks area, and the marketplace. Their centre was the «Plaza», where today stands the «Modiano» market.

In the 18th century the Jewish population reaches 25-30,000. It comes down to between 12 and 15,000 at the beginning of the 19th century (1800-1816), and after 1880 suddenly jumps up to 50,000. After 1910 and till 1928 it remained at a level of 65,000.

Jews of all generations sang the songs of Thessaloniki with particular feeling of longing and love, since they always considered themselves loyal and dedicated citizens.

The most characteristic of the Jewish songs are those that tell of their own city.

The recording of this song was made in room No 207 of the Jewish Old People's Home in Thessaloniki and was sung by two old Jewish ladies Ruzel and Luna. Mrs. Regina Matalon's contribution is greatly appreciated. The song was set down in Jewish and adapted into Greek by Alberto Nar, a scholar of Jewish History and Folklore in the Jewish community of Thessaloniki.

Primavera in Salonico

Primavera in Salonico
canyi al cafe Mazlum.
Una nina d' ojos pretos
que canta y sona ud.

No me manques mi ojos pretos
del cafe de Avram Mazlum!
Tu quitas las muestras dertes
que cantas y sonas ud.

El ud tomas en la mano
con jilves y con sakas.
Los tus ojos relucientes
a mi me haces quemar.

“Ανοιξη στη Σαλονίκη
στο «Μαζλούμ» τόν καφενέ,
μαυρομάτα μί με τό ούτι,
τραγουδάει τόν αμανέ.

Μή μου λείψεις μαυρομάτα
στο Μαζλούμ τόν καφενέ!
πού τά τέτρητα μας σκορπίζεις
τραγουδώντας; αμανέ.

Μέ τό ούτι σου στό χέρι
και τήν τόση τασιγινιά,
μή τά δύο σου μαύρα μάτια,
μ' άναγες τρανή φρενιά.

Yedi Kule

Yedi Kule veras empassando

d' altas montuanias Sorantedo

En la prizon esto portiatado
En el budrum yoro desmalalado

Yo en la prizon tu en las flores
Sufro de corasson quiero que lores

Por el Yecí Kule ven passando
Mira en que hal yosto passando

Las cadenas ep los pies a mi me estrechan
comer como las gallinas ami me echan

No puedo mas bivr como un cadavre
Me no me couir Kreo de abre

Aman, no me cantis cantigas tristes
Va quemate con gas por lo que hicites

Al Juzgo me quitaron quince anos
quay de mi vida...

Totates embessi un rico hombre
no quiero mas saver ni de tunombre

Fostanico preto cale hacerte
y a la quehilla echar acerte

“Απ’ τό Γεντί κουλέ σά σερηγιαντίσις
μέσ στά βουνά θέ νά τό ξεχωρίσις.

Στή φυλακή μέ δέσσω για ή σένα
και στό μπουντρούμι κλαίω άπελαπισμένα.

Έγώ στό φυλακή ή έσύ στόν κηπο.
Μά κλάψεις στής καρδιόσας μου τό χτύπο.

Και στό Γεντι κουλέ σά θά 'ρθεις πάλι
θέ νά μέ βρεις στό μαυρο μου τό χάλι.

Τά σίδερα στά πόδια μου μέ σφιγγουν
και τοιτε σοο τά πουλιά δέ μάς ταίζου.

Σά σερπετό πιά δέ μπορώ νά ζήσω
κι από τήν πεινα λείω θέ ξεμνηχόσω.

Τραγουδω, άμάν, πιά μή μου λές θλιμμένα
“Αι κάθωυ για όσα μου 'χεις κομωμένα.

Μου ριζανε χρονάκια δεκαπέντε
Ζωή μου άλιμονο

Κάποιον λεστά έμισα έβραλες κοντά σοο.
Δέ θέλω πιά νά ζήρω τ' όνομό σου.

“Ένα φουστάνι μαυρο τάρα ράψε
και στή συναγωγή για μένα τάζε.

Պատկերակցություն հայտնի 16-րդ դարի ժամանակներից, Թեմալեհի, Թուրքիա:
Հայտնի 16-րդ դարի ժամանակներից, Թեմալեհի, Թուրքիա: BETH HATEFUTSOH)

Themaheleh: Traditional delivering of clothing to students (16th century). Painting on
glass. Museum of Diaspora BETH HATEFUTSOH)

Ξόρκι απ' την Πυρκαγιά

Η Θεσσαλονίκη δοκιμάστηκε πολλές φορές από μεγάλες πυρκαγιές στη μακράν ιστορική της διαδρομή. Στην τουρκοκρατία, ανυψώσαν ύψιστο ιστορικό, μεγάλο τμήματα της πόλης καταστράφηκαν και «επανάληψη από μεγάλες πυρκαγιές όπως στα 1545, 1587, 1610, 1620, 1625, 1734, 1840, 1849, 1877, 1890, 1896, 1910, 1917.

Ισχυρότερα μεγάλες καταστροφές έγιναν με την πυρκαγιά του 1890, στην οποία κάηκαν 2.000 περίπου κτίρια μαζί με τον ναό του Γρηγορίου του Παλαμά και το παλάτιο Αργύου του. Στην ίδια πυρκαγιά σφαιρώς (γιάς) έκαψε και η Αγία Σοφία.

Η συνοικιοποίηση της παλιές περιτειχισμένης πόλης, η συνεχής παρορισμός των ελεύθερων γάρκων και ο τρέπος κατασκήνυ, των κτήριων, όρη, από σπύρα και μεταβλήσι, καθώς και οι ζύλινοι στέγες των σκευαστιών δόμων της, έμφορογγράν ανόθεως που πνοούσαν τις πυρκαγιές.

Αι γνωρίζομα σε ποιή συγκεκριμένη πυρκαγιά ανυψώριτο το Ξόρκι που ακολούθι, όμως η ποιητική του οργή και η «μιοποιητή» του δόνησι το έγραψασε σε τις μέρες μας, όπως το 1975 το βρήκα και το κατήγραψα στην 'Ανα Πολύ, όπως εκρήξας μου το «μυσταβήθη» η τογγύνα-δόξα Αδύου, 82 χρόνιου.

Η μέτρησ-δόξα δε θάξρη να με μου ερμηνώσας, ή μάλλον δεν μπορούσε, όλας τις λέξας για το τι σημαίνει η κάθε μία. Και όταν την είπισα κάπως με επίκληση λέγοντας πως αυτό είναι Ξόρκι και Ξορκαίωμα και πράγματα μακριά που βρισκται την υγεία του ο κόσμος που τα πιστεύει.

Το Ξόρκι λέγονταν τρεις φορές «ξο» στ' «ξορκα» και με τη βοήθεια ενός σπύου, πιθανόν από λαγύνο αγριο-το σπόδι, όπως υποστηρίζει, βρήκα η προσηγορία της Σαλονίκης μέσα στις στίχας του Αγίου Μηνά όταν μου βολά έγραφε και σε το σπύρισμα «σταίρινον τον πάχρησι από ακρίτωμα και σε τρεις μέρες» γίνονταν περδία».

Πάει, πάει ή πόλη
πάει ή Σαλονικη,
πάει ή Σαλονικη
γίνκιν ούρταλίκι(ς)
ούρταλίκι, στάτρη,
στάτρη, πιπιλά,
χόβουλη, καπνιά
κί καρφουτχιά.

Έσκασι ή Σ(σ)αντουλά(ς)
πλάνατζι ή Μ(μ)αντουλά(ς)
γύρσιν στούν μερουσίου
κί ή καρατιπιλούδα(ς)

Τού σπύρι νά γάνει
στού γέτιμα(γ)ήτμα ντουμάνι
κί καραντουμάνι
νά γάνει κί νά γάνει
νά γάνει κί νά γάνει
νά γάνει κί νά γάνει.

Ακούοντας βήματα κανείς το Ξόρκι αυτό με τις άγνωστες λέξεις που περιέχει αυτόματα το «ρίκει στο νο» η φρήσι του Εβλιά Τσιελμέλι (1660) «Είς την πόλιν αθήνη ύπαρχον χριστιανί και άλλοι δουλοπτες όλας τας γλώσσας, τας όποιας έβασεν ο θνητός θεός επί τής γης αθήνης, με τους προζήτους και βούλεις των, με τους βήτας των» Αλληγγύουσι και τους βήτας των Γουρκαύων και τούων και τούων κανείς άλλος θήνος ελασράτουν».

Incentration - Charm

Many times in its long history Thessaloniki has been tried by fire. Great fires. Various historians mention the fact that during the Turkish occupation large parts of the city were repeatedly destroyed by fires such as those of 1545, 1587, 1610, 1620, 1625, 1734, 1640, 1849, 1877, 1890, 1896, 1910, and 1917.

Particularly great was the destruction resulting from the fire of 1890, during which approximately 2000 buildings were burned down, including the church of Gregorius Palamas and its processions archives. The same fire caused serious damage to St. Sofia church.

The proximity of the houses in the old wall-surrounded city, the nature of the building material used (straw-and-mud walls, and wood-covered streets), and the limited number of free-from-buildings spaces, constituted fire hazards.

The incantation that follows is not known to which of the many fires it refers. Nevertheless, its poetic strength and inventive power has carried it down to our days, and in 1975 I found and recorded it in the Upper City exactly as it was «entrusted» to me by the 82 year old gypsy Doka Lazou.

Old Doka did not wish to, or rather could not, translate each word for its meaning. And when I pressed her she admonished me with «These are spells and runes and things magic for the people that believes them to regain their health».

The incantation was repeated three times «outside under the stars» and with the help of a bone from the remains of a saint, which as she contended, her great-grandmother Sultana, had found in the ashes of the church of Agios Minas «when once it burned to its very foundations». Thus she would cross with it the one suffering from an apocies and in three days «they'd be as good as new».

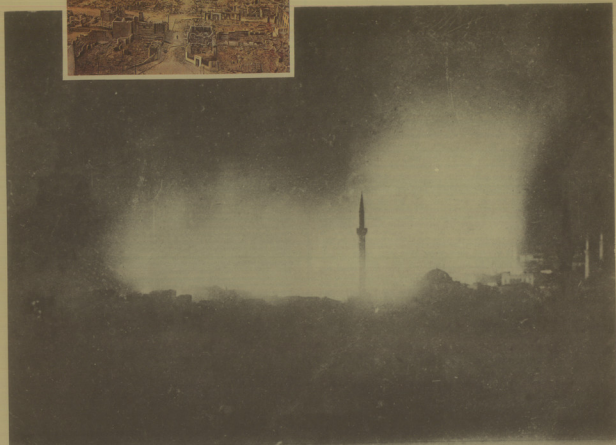
Gone, gone's the city
Gone's Saloniki
Gone's Saloniki
It's become 'Ourtaliki' (?)
Ash, cinders
soot and blackfire

S(s)antoula (?)'s burst wide
M(m) andoula (?)'s had a fit
turned in and sulked
Karatipidoula (?) too

The boil to cure
in the hurl and black swirl
of the charm
hurl and heal
hurl and heal
hurl and heal

Of course, listening to the strange unknown words this incantation is «ricketed with» one is reminded of the passage from E. Tschelchleu's book (1660).

«In this city reside Christians and others speaking all the languages the almighty granted earth, together with their consuls and their valious, with the boys of Gjösten, and the boys of Fürtik, and so many other of every nation creatures».

Visé Paris N° 27

SALONIQUE EN FEU. — « A minuit ». Vue prise des remparts.

Φωτιά στους Τοτχανίδες

Δεν είναι απλά ένα ξεχωριστό αν το τραγούδι από μουσικολογική είναι τόσο καλό (δημοτικό) και ιστορικά αν αναφέρεται απολυταίως στη Θεσσαλονίκη, γιατί αλλιώς, σ' άλλες περιοχές, όπως Ανατολική Μακεδονία, το κείμερο αν τραγουδι που αναφέρεται στην Πόλη. Όμως η γύη των δύο πόλεων, Βυζαντινισμός και Σαρφισιανισμός, είναι σχεδόν ταυτόσημη μέσα στη λαϊκή μας παράδοση. Όταν ζήσαμε παρωσιόφιες πληροφορίες για το τραγούδι και εμμένει της Όλης το σ' ο' σ' αν έδεσε, και συγκεκριμένα για κοσμάτι το σ' ο' σ' αν έδεσε, προκρίνω, που μιλώ για τους το' σ' ο' σ' αν έδεσε, όπως έχουν ακουστά απ' τους παρωσιόφες τους ήταν έξω απ' το Βαρδάρη, έφταναν ως τον Άγιο Μηνά και το λιμάνι και συνόρισαν με το σημερινό εμπορικό σύμπλοκο σταθμού. Τους διάβασα το παρακάτω κείμενο του Ν. Σενιά, και συμφώνησαν και να, όλοι αυτοί οι Γ' ο' σ' ο' αν έδεσε της Σαλονίκης, είναι, και με τους τραγουδιστές.

«Ο Ισουλάνισμος προεβόλετο το Τσιγγάνο, γράφει ο Νικόλαος Σενιάς, και περιήρανε 200 περίπου μέτραν, ο προεβόλετο ούτως βυζαντινής κατασκευής, ήτοι φιλοβυζαντινός άλλους διά πλάσμων τελεβόλων, άλλ' από της πρό τιων ανδρικών σκέτων και άλλων αεικονούντων την όλην άνταρκίζουσαν την ποσειών καλαμιν κατά ζήρην, φέρει ήτοι επί των δύο χάρμους άσχερμον καλινών τεϊνών του 8 τελεβόλων τίν 14 λεπτόν και 5 όριον τίν ό, χρησιμοποιούν προς χωρητικόν των ζώνων καλαμινών κλίον. Τά τελεβόλα ήτοι όνουντα να βυζαντινί μόνον προς την θάλασσαν, τελεβόλα ήτοι όνουντα να βυζαντινί μόνον προς την θάλασσαν, τελεβόλα ήτοι όνουντα να βυζαντινί μόνον προς την θάλασσαν. Ο περιβόλος του προεβόλου τούτου όνους 2,50-3,00 μέτρων έχει τρεις εισόδους, μίαν προς τον λιμάνη, ήσαν προς τίν ζήρην άνταρκίζουσαν την ποσειών, και τήτην την κορινθία εισόδον από της πόλεως επί της κεντρικής όδοσ Φραγκομαχίας».

Και ο Ν. Μουτσόπουλος προσέθετε: «Στά άνωταίκα τήτη άνθερισμένη άσχη ή πέρας Χιζάρ Πετι, ή Τσιγγανά Τσιγγαλιάρ (Τάτα των Τσιγγάνων) και ή Πόρτα Αργιμαρά ή Σίγγι-σοφ. Η έπισκοπή των όσφισίων ήσαν τό κέντρο της Ακροπόλεως που μαζί μόν των Τοτχανιδών τίν Νά γινόν το Βαρδάρη και τον Κεντή Κοιλιά στό ΝΑ κληρί άποταίκα τήτη τή κορυφή του όσφιστικού οπισματισμού της πόλεως στό χρόνια τή της παρωσιόφιας. Η άποταίκα τήτη, ή Κωσταντινουπόλεως, λέγονται και πόρτα της Κωσταντινουπόλεως, ή ή καίκα Χρυσή Πόλη όνοματίν Πόρτα του Βαρδάρη».

Βάζουν φωτιά τους τοτχανίδες
ρημαδούν τά τζαμιά
πού προσκυνούν οι αγιάδες
τ' άγαρηνά σκυλιά.

Μιά προσταγή μάς ήρθεν
άπό τόν βασιλιά
να πάρουμε την Σαλονίκη
μέ σόλα τά χωριά.

Και στόν Αεακό τόν Πόρρο
σημαία να όνοματίν,
σημαία βολισμένη, τιμημένη
δύσης κι' Ανατολής.

Η είσοδος του Τσιγγάνο

Entrance to Tophane

Fire at -Tophanedes-

This song has not been verified as musically old enough to be included among the folk songs, of whether historically speaking it refers exclusively to Thessalonika. In eastern Macedonia I recorded the same song as referring to «Poli» (Constantinople). Nevertheless as the fate of both cities, that of the «Vasilouvna» and «Synvasilouvna», almost coincide in our folklore the question becomes academic. Whenever I asked the people for more information on this song and the word «Tophanedes», and in particular which «Tophanedes» the song refers to, they spoke of the «Tophanedes» that they had heard from their grandfathers, and which were outside the Vardar area, and reached to the district of Agios Minas and the docks, and bordered on today's goods-train station. I read to them the following text written by N. Siniass, and they all agreed, that yes, all of these «Tophanedes» of which they sing, are in Thessalonika.

The bastion of «Tophanedes» on the sea and in the NW corner of the walls is of elliptical shape and of approximately 200 metres in circumference. This bastion, of Byzantine construction, had been armed with multiple cannons, but since the recent construction of houses and other buildings before it, it has lost all military importance on land. The eight 14 lb and five 6 lb cannons it has on its by-reinforced thick walls serve only to salute foreign warships. These cannons can only fire in the direction of the sea and there is room on the bastion for the installation of still more. The enclosure round the bastion is 2.50 to 3.00 metres tall and of its three entrances, one faces the harbour the second, opposite the first, faces land, and the last, which is the main entrance, opens to the city's main street Frangomachia.

N. Moutsopoulos adds the information that on the eastern walls one finds mentioned the towers: Hizar Petes, Tsigene Tsingampiar and the Tower of Alhed Agas or Selis-Sou.

The fortifications were owned by the castle of the Acropolis, which together with «Tophane» in the SW corner of vardar, and Kandiil Koule on the SE side, constituted, during the years of Turkish occupation, the highest points in the city's fortification system. The Eastern Gate, «Assandontziki», was also called the Kalamaria Gate, while the Golden 15. Gate of old was called Vardar Gate.

The Agar dogs
are setting the Tophanedes on fire
devastating the mosques where the Agas worship.

A command has come
from the king
to take Saloniki
with all its villages.

And on the White Tower
a flag to raise,
honoured flag of glory
of the West and of the East.

Σηκώνομαι άπ' τήν κλίνη

Σηκώνομαι άπ' τήν κλίνη
γλυκό μου καναρίνι
καί ν' άρματά μου βάζω
πάω νά κυνηγή.
Λαγούς, κέρδικες νάβρω
πουλάκια νά σκοτώσω
καί σένα ν' άνταμάσω
δυσό λόγια νά σοφ είπω
καί σένα ν' άνταμάσω
κορμί μου άγγελικό.

Στό δρόμο ποό πηγαίνω
επίσκοπο Έναν πύργο
πουλί κάθεται επάνω
καί γλυκοκελαιδέι.
Καί στό κελαϊδισμό του
μέ φάνηκε νά λέει
χαρείτε έσείς οι νέοι
γιατί ό καιρός περνά,
γιατί ό καιρός διαβαίνει
καί δέν ξαναγερνά.

I rise out of bed

I rise out of bed
my sweet little canary
I take up my arms
and hunting go
looking for hare, partridge,
fowl to kill
and you to meet
a word to whisper
and you to meet
angelic beauty of mine.

On my way
I come across a castle
bird sitting on its top
and singing sweet song
and in it I fancy I hear
—Celebrate young ones
for time passes by
for time goes
never to come back.

Από την πόλη κι ως την Σαλονίκη

Πάρα πολλά είναι τα τραγούδια που Πόλη και Σαλονίκη τραγουδιούνται βέλο βέλο. Η καταγραφή που έχουμε εδώ είναι από την ιστορική Μηλιά Πιερίας, το περίφημο χωριό των Λαζών που τα προεπανάστασιακά τους τραγούδια όπως σάς είναι μέχρι σήμερα αποτελούν μοναδικό ηχητικό υλικό μας «παλιότερο», για μας εποχή.

Ύψου τήν Πόλη κι ως τήν Σαλονίκη
κ' όλις οι έμορφες τραβούν καμάρι
κι μιά άπ' τίς έμορφες σέρνει τά κάλλη
τρέμει λυγίζεται σάν τό καλάμι.
Τούρκος τήν αγαπάει κι αυτή δέν ζέρει
μ' όταν τό έμαθεν χίρσιν νά κλαίει.
- Πατέρα μ' σφάζουμι, Τούρκον δέν παίρνω,
πέρδικα γίνομαι τά πλάγια παίρνω.

-From Constantinople to Salonica-

There are a lot of songs from Constantinople and Salonica that were sung during the same period. This one comes from Mylia, Pieria, the famous village of the «Lazoi» whose pre-revolution songs survive to this day and constitute unique material from this heroic era.

From Constantinople to Salonica
all the beautiful ones go in pride
and one of these wears such beauty
and moves like the wind
A Turk is in love with her, yet she does not know it;
but when she found out, she began to cry:
- Father, I'd rather be slaughtered than be given to a Turk
I'd rather turn into a pigeon and take to the hills.

Α ΠΑΕΥΡΑ

SIDE ONE

1. **Λόγια παρρησίης του 1668** 2.38'' Lettered tale from 1668
Λυράδες Έρα Γερμανού Narrator: Era Germanou
2. **Σελνίκ Σελάνικ (των Αρβελιτών)** 4.00'' -Selanik- Tune (Dervish song)
Ζωγράφος Μάκης Πάτριος - Γιώργος Ζαχαριτίδης, 4.40''
as' to Γιάλιη Clariet: M. Patmos - G. Gaferiou
Νησιώτικ: Γ. Παναγιωτόπουλος, as' to Γιάλιη Drum: G. Panagiotopoulos from Giada
3. **Μέγαν εβρατο** 0.43'' -Megan Evrato- (St. Demetrios' hymn)
4. **Έλα κόρη μ' να σφιζόμαστε** 2.35'' -Come, girl, let's get together-
Τραγουδοίση Διονύσης Μάλιδος - Τάσος Τσιτζίρας, από τη Μηλιά Πιερίας from Mylia, Pieria
5. **Σκοπός με φάλλο γαστρασού** 1.30'' Tune on a jasmine leaf
Παιδί: Γιάννης Σεράς, as' τη Γαλιτσιστα Played by: Giannis Siras from Galatista
6. **Στου Βαρδάρου την Πέρα** 3.35'' At Vardar Gate - A dirge
Τραγουδοί Π. Ντόβας, από τη Μελίκη By Panayiotis Dovas from Meliki
7. **Χουζάρ** 3.30'' -Huzam- - Instrumental
Βιολι: Β. Παπαμόσχου, από τη Μ. Παναγιά Violin: Vassilis Papamoschou from Megali Panagia
Απόστει: Αγγ. Καριτζοβόλης, από τα Βρασιά Late Aggelos Karatzovalis from Vraista in Chalkidiki
8. a) **Primavera in Salonico** 2.15'' a) Primavera in Salonico
Τραγουδοί κυρία Rachel Mrs Rachel
b) **Yedi Kule** b) Yedi Kule
Τραγουδοί κυρία Luna Mrs Luna
9. **Έφατι - Γέφια** 0.30'' Incantation - Charm
Ανώνυμοι Anonymos
10. **Φωτιά στους Τσχαμανές** 2.20'' Fire at -Tophamedes-
Τραγουδοί Γ. Στρογγύλης - Γ. Σεράς, Song by: G. Strogylis & G. Siras from Galatista
από τη Γαλιτσιστα
11. **Σηκώνομαι as' την ελίνη** 2.30'' I rise out of bed
Τραγουδοί Γ. Σεράς, από τη Γαλιτσιστα Song G. Siras

Β ΠΑΕΥΡΑ

SIDE TWO

1. **Από την Πάλη κι ως τη Σελάνικ** 4.20'' -From Constantinople to Salonica-
Τραγουδοί: Γ. Τσιτζίρας και χορευοίδια Song by: Tasos Tintziras and the men's choir
ανδρών, as' τη Μηλιά Πιερίας from Mylia, Pieria
2. **Του στήσιο τ'ς Καμάρας** 10.15'' The ghost of -Kamara-
Αφήγηση: Γιώργης Μελίκης Narrator: Giorgis Melikis
3. **Σκοπός του γάμου** 2.10'' Marriage Tune
Βιολι: Β. Παπαμόσχου Violin: V. Papamoschou
Απόστει: Αγγ. Καριτζοβόλης Late A. Karatzovalis
4. **1912 - 1913** 5.30'' 1912 - 1913
Αφήγηση: Ν. Λιόλιος, 87 χρονών Narrator: Nikolaos Liolios, 87
Βιολι: Κώστας Σεμερτζίδης Violin: Kostas Semerdjedes from Bambakia in
Απόστει: Γιώργος Ζαχαριτίδης, από τη Thessaloniki
Βαλβουκάκι Θεσσαλονίκης Late George Zacharis from Bambakia in
Thessaloniki
5. **Ταξιμόνια - Χιτζάς** 2.45'' Taxim and Hijaz
Βιολι: Β. Παπαμόσχου, από τη Violin: Vassilis Papamoschou from Megali Panagia.
Μ. Παναγιά Χαλκιδικής.